

se mi, da nacionalno še nikakor ni preživeto, drugače tudi Slovenija ne bi bila danes samostojna država. Meni se tu tudi postavlja vprašanje obstoja nacionalnega še vsaj za nadaljnjih petdeset ali sto let, ker za zdaj nacionalnega nikakor ne moremo izenačiti z internacionalnim.

Drugo je naslednje vprašanje. P. Klinar je zelo dobro analiziral migracijske trende v Evropi, zlasti teoretično. Tudi sklepi njegove razprave so zelo dobri in jih sprejemam. Mislim pa, da je na dve stvari pozabil ali pa ju ni mogel zajeti. Eno je vprašanje kvantitete. Ne gre za to, da bi le-ta določala migracijsko politiko, je pa do neke mere bistvena, saj ni vseeno, npr. ali pride v Slovenijo 2 milijona, 200.000, 20.000 ali 2.000 tujcev. Isto vprašanje se poraja tudi v ZDA in v drugih državah. V zahodnem delu ZDA je zdaj problem priseljevanja iz Azije in vprašanje teh priseljencev, njihove kulture, njihovega jezika je zelo pomembno. Tega dejstva v razpravi nisem zaznal, mislim pa, da bi bilo treba tudi to vprašanje obdelati.

Po mojem mnenju je P. Klinar tudi premalo poudaril izobrazbeno strukturo v sedanji migracijski politiki. Intelektualci se v tujini hitreje vključijo v drugo okolje, ker hitreje obvladajo jezik in zato čutijo manj neposredne potrebe po »pripadnosti« do naroda, iz katerega so izšli, kot tisti izseljenci, ki so manj izobraženi in katerih je večina tudi med slovenskimi rojaki. Politika naše države mora biti, da posvetimo več pozornosti kot do zdaj tudi tem skupinam, ker se bodo v nasprotnem primeru hitro asimilirale.

Tretje pa je vprašanje pridobitev, ki jih ima neka družba z odprtostjo, z absolutno odprtostjo, zlasti v zadnjem času oziroma z omejitveno politiko. Mislim, da vse zahodne države vodijo, zlasti po drugi svetovni vojni, pa tudi poprej, zelo preudarno politiko, da izbirajo za priseljence tiste ljudi, ki njim samim koristijo, ne pa, da bi odpirali vrata na široko. Kajti, če odpremo ta vrata preveč na široko, je vprašanje, kaj s tem posamezna država pridobi ali izgubi, mislim tu ne le na Slovenijo, Hrvaško ali Bosno, marveč na katero koli drugo državo. To je pomembno vprašanje.

Pri nas se v zadnjem času večkrat omenja ksenofobija. Bojim se, da politika v Sloveniji glede vprašanj migracij še ne igra dovolj pametne vloge, ki bi pojasnjevala prebivalstvu tudi koristi, ki jih je Slovenija imela od migrantov, ki so prišli sem, in bi hkrati skušala to politiko tudi konstruktivno voditi.

IRENE MISLEJ*

Argentinski model

Najprej, če dovolite, kratek dodatek k razmišljanju P. Klinarja. Ko P. Klinar govori o ameriškem modelu asimilacije, pravilno opredeli politiko »melting pota«. Temu bi jaz dodala kratek opis južnoameriške variante te politike: največji državi, Argentina in Brazilija, sta od neodvisnosti v začetku 19. stoletja do danes imeli trdno migracijsko politiko, ki jo lahko strnem v tem, da je temeljila na odsotnosti vsake premišljene politike. Z deklaracijo o prostem vstopu, ki je praviloma zapisa-

* Dr. Irene Mislej, predsednica Svetovnega slovenskega kongresa.

na v ustavi, in z nekaj dni bivanja v hotelu za imigrante ter včasih s pomočjo pri prevozu do prvega kraja bivanja je bila skrb države končana. Izid te politike je kaotična rast velikih mest in praznega podeželja. Integracija v okolju je bila praviloma hitra, razen v primerih strnjene skupnosti (kot npr. židovskih kolonij). V zadnjih letih 19. stoletja je integracija omogočala tudi hiter vzpon na socialni lestvici, kar so npr. izkoristili Dalmatinci. Slovencev takrat ni bilo veliko.

Moja razmišljanja ob branju prispevka P. Klinarja se usmerjajo k analizi samorefleksije slovenske skupnosti v J. Ameriki o tej problematiki. Kot kulturna zgodovinarica bi rada ugotovila, kako zgodaj se pojavijo razprave ali razmišljanja o prihodnosti priseljencev. Jasno je, da je v drugi ali tretji generaciji Slovencev že več poklicnih sociologov in drugih strokovnjakov, ki se ukvarjajo s tem problemom. Jedro mojega prispevka je prva generacija slovenskih priseljencev v Argentini. V skupnosti, ki je nastala s prihodom primorskih Slovencev po Mussolinijevem prevzemu oblasti v Italiji, je temeljni dokument *Spomenica prvemu izseljenskem kongresu* v Ljubljani l. 1935, kar je v večji meri napisal ing. Ciril Jekovec. Objavljena je v reviji *Duhovno življenje* (l. 1935, str. 601–605). Jekovec opredeli asimilacijo kot neizogibno, a hkrati narodno nesrečo, ki se lahko upočasnjuje s pomočjo šolstva in kulture. Emigrantska država mora skrbeti za svoje ljudi po svetu ter jim omogočati intenzivne stike z domačim okoljem. Jekovec zagovarja integracijo v okolju, kjer zdaj živijo priseljenci. S prihodom političnih beguncev v Argentino je nastala posebna slovenska skupnost, ki se je predvsem na začetku deklarativno opredelila za začasno bivanje v Argentini. Med prvimi, ki so pisali o procesu asimilacije, je bil teolog, nekdanji profesor ljubljanske teološke fakultete dr. Ignacij Lenček. L. 1954 je v reviji *Vrednote* (I. zvezek) objavil razpravo *Iz etike narodnosti*, v kateri trdi, »da je treba iz etičnih razlogov – še bolj seveda iz zgolj narodnih – asimilacijo preprečevati, dokler je to mogoče. More se zgoditi, da postane po krivdi ali brez nje obramba dejansko nemogoča. Ad impossibile nemo tenetur! Če se ni mogoče več ustavljati, postane asimilacija nezadolžen proces, nikoli pa ne naraven.« Lenček izhaja iz predpostavke, da sprememba osebne identitete in s tem narodne gre proti božjemu načrtu. Tako poudarja, da so »narodne skupnosti (in poedinci, ki jih sestavljajo), ki živijo na tujem ozemlju, dolžne storiti vse, kar morejo, da ohranijo svojo narodnost. To pa dosežejo le tako, da zavestno in hote svojo narodnost goje. To pa se spet pravi: da goje elemente, ki so za narodnost pomembni. Med temi sta dva najvažnejša: kri in jezik.«

Lenčkove besede pojasnjujejo kompleksno obrambo, ki jo je slovenska povojna skupnost v Argentini razvila skoraj do popolnosti. V razpravi dr. Lenčka seveda ni prostora za imigrantsko deželo, za pravice družbenega sistema, ki je sprejel imigrante, da jih integrira v skupno življenje. Ko dr. Lenček poudari kri kot eden najvažnejših elementov pri obrambi, v resnici opisuje takrat prevladujoče mnenje skupnosti, da se znotraj same reproducira. Iz tega sledi, kar je v resnici tudi bilo, da so člani skupnosti, ki so se poročili s tujerodci, praviloma zapustili slovensko skupnost.

Sredi šestdesetih let v isti skupnosti izide knjiga, ki pomeni prelomnico v razmišljanju o usodi tako kolektiva kot tudi posameznega člana. Dr. Vinko Brumen, filozof in pedagog (umrl je letos v Buenos Airesu), je l. 1966 prijavil na natečaj za eseje, ki ga je razpisala Slovenska kulturna akcija, delo s pomenljivim naslovom *Iskanje*. V knjigi je izšlo leta 1967 ter povzročalo globoke in dolgotrajne polemike. V poglavju, ki nosi naslov *Prenarajanje ali transkulturacija*, trdi tole: »Eno izmed dejstev, ki bi ga morala izseljenska skupnost resno študirati in z njim

povezana vprašanja skrbno in pametno reševati, je vprašanje vključevanja v narodno in državljansko skupnost, ki je naseljence sprejela. Najslabši način reševanja tega kakor vsakega drugega vprašanja je zapiranje oči pred njim (nojeva politika), tajitev očitnih dejstev ali pa deklamiranje praznih, četudi bobnečih gesel ali public.« Čprav ni bil sociolog, je kot vodja oddelka za humanistiko pri pomembni argentinski založbi Kapelusz prišel v stik s sodobnimi deli s tega področja. V nadaljevanju knjige jasno opredeljuje pojme akulturacija in transkulturaciona, pojasnjuje potek teh procesov ter svetuje zdravo pot integracije priseljence, ne da bi ta zanikal svojo izvirno identiteto. Zaveda se značilnosti »ameriških družb« v nasprotju z evropskimi. Spoštuje okolje, v katerem živi, ter akulturacijo opredeli kot »proces, ko neka tuja kultura človeka ali skupnost oplaja, prerada pa tudi osvaja.« Na 16. socialnem dnevu v Buenos Airesu 13. avgusta 1967 je dr. Brumen sodeloval s predavanjem, ki ga je pozneje objavil v reviji Vrednote (1968, II. zvezek) ter razširjenega vključil v antologijo filozofskih in zdomskih razprav Naš in moj čas iz l. 1980. V tej razpravi (Naše občestvo) je natančno opredelil proces prehajanja v integracijo z novim okoljem, z novo kulturo. Govori o pričakovanju nove države, hkrati pa o obogatitvi, ki jo priseljenci lahko prinesejo svoji »novi« deželi. Posebej se ukvarja s procesi znotraj slovenske skupnosti, z značilnostmi druge generacije ter z vizijo prihodnosti.

V letih, predvsem po drugem vatikanskem koncilu, se je tudi teološka misel o teh procesih temeljito spremenila. V slovenski skupnosti v Argentini se je pojavil mlajši teolog in profesor na argentinski univerzi dr. Mirko Gogala, ki je večkrat prispeval k razmišljanju o tej problematiki. V sedemdesetih letih je že v skupnosti sodelovala mlajša generacija v Argentini rojenih in šolanih strokovnjakov, ki je bila prisiljena k samorefleksiji lastne pozicije.

V reviji Meddobje (15/št. 1, 1975) je dr. Gogala objavil predavanje, ki ga je imel v okviru tradicionalnih kulturnih večerov Slovenske kulturne akcije. Pod naslovom *Integracija in asimilacija pri izseljencih* najdemo jasno konfrontirane pojme: »Beseda integracija pomeni: povezovanje, strnjevanje v celoto . . . Dosledno temu integracija izseljenske skupnosti pomeni: uvrstitev izseljencev, tako poedincev kot njihovih skupnosti, v novo družbo, kamor so se naselili. Nasprotno pa je beseda asimilacija prilikovanje, prienačenje. Asimilacija izseljencev pomeni: prilikovanje izseljencev novemu okolju. Ali drugače povedano, pomeni izgubljanje prigradnih osebnih značilnosti in posebnosti ter privzemanje tujih.« Poudari, da se ta proces asimilacije »lahko odvija na dva načina: umetno (prisilno) ali naravno«.

Dr. Mirko Gogala se je v tem in drugih delih naslonil na številne cerkvene dokumente, ki obravnavajo to problematiko, tudi v specifičnem primeru Latinske Amerike. Številni drugi pisci so v poznejših letih analizirali usodo slovenske skupnosti v Argentini. Ko dr. Vinko Brumen opredeli kulturne dosežke priseljencev kot sintezo ustvarjalnih moč izvirne in nove kulture, nam hkrati kaže pot k ohranitvi tistega, kar lahko ostane tudi v naslednjih generacijah, tudi ko »kri in jezik« nista več prisotna. Taka sinteza obogati tako eno kot drugo kulturo.

Na koncu bi pritrdila besedam M. Juraka, da se skrb, da bi povezali predvsem intelektualce slovenskega rodu z domovino, že dogaja in da se bo tudi nadaljevala. Verjetno bi na take okrogle mize, kot je današnja, mogoče čez kakšno leto ali dve povabili te mislece, tudi če niso akademsko vključeni v naših ustanovah, da bi slišali njihovo razmišljanje do lastnih družb, v katerih živijo. Ta dialog bi bil mogoče koristen za vse nas.

Peter Klinar

Prispevek je aktualen in bo obogatil naše vedenje o migrantih in njihovih skupnostih, še posebej o tistih, ki živijo v Argentini. Svoj prispevek sem zgradil predvsem na modelih, ki se uveljavljajo v sodobni Evropi.

Jasna Fischer

Samo, da ima svojo historično specifiko. Južnoameriški emigrantski model ima svojo zgodovino z rapalsko mejo, z izgubo tretjine slovenskega narodnega ozemlja, ko se izseljujejo predvsem primorski Slovenci, po vojni pa politična emigracija, ki je ne moremo spraviti v klasični emigrantski model druge polovice 19. stoletja.

Irene Mislej

Govorila sem bolj globalno s stališča Argentine kot imigrantske države, glede Slovencev v Argentini pa se povsem strinjam, da ni tipična ne ena ne druga skupnost.

FRANC MALI*

Reemigracija znanstvenikov

V študiji *Sodobni trendi mednarodnih migracij* P. Klinar opozarja, da bodo razvojne smeri postsocialističnih družb zelo odvisne od tega, koliko jim bo uspelo omejiti beg možganov. To velja tudi za Slovenijo. Zavedati se moramo, na kar že omenjena študija ravno tako opozarja, da se v razvitih družbah Zahoda še dolgo ne bodo branili dotoka visoko usposobljenih strokovnjakov in podjetnikov s kapitalom in da bodo v kategorijo negativno selekcioniranih imigrantov uvrščene druge poklicne kategorije. Nikakor pa ne vrhunski znanstveniki. Ali kot je to slikovito zapisal Hans Magnus Enzensberger: »Indijski astrofizik, slavni kitajski arhitekt, črni afriški dobitnik Nobelove nagrade so dobrodošli povsod po svetu« (H. M. Enzensberger, 1993, str. 12).

Glede na takšne značilnosti sodobnih migracijskih tokov so še toliko pomembnejša vsa prizadevanja po ustavitvi negativnih procesov bega možganov; in po preusmeritvi negativnih procesov bega možganov v reemigracijo znanstvenikov v matično domovino. Ne glede na široko razprostranjenost strokovnih in političnih diskusij, ki problem reemigracije znanstvenikov in strokovnjakov v matično okolje povezujejo z vprašanjem aktiviranja t. i. človeških virov (human resources) v manj razvitih družbah, smo še daleč od tega, da bi se omenjena problematika reševala z globalno mednarodno migracijsko politiko. Splahnela so tudi nerealistična pričakovanja o spontanah reemigracijah strokovnjakov. Že sama definicija bega možganov govori o enosmernosti pretoka intelektualnih zmožnosti. Zato so toliko pomembnejše vse pobude in praktični koraki, ki prihajajo iz že tradicionalnih emigrantskih okolij, in katerih namen je, da bi v tujini profesionalno delujoče

* Dr. Franc Mali, višji raziskovalec na Inštitutu za družbene vede.